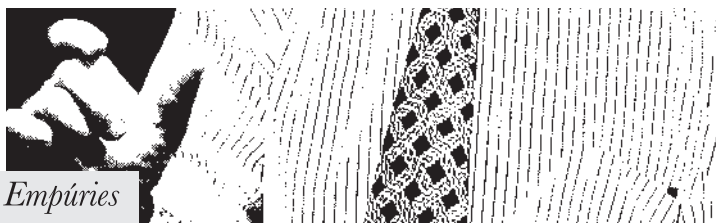
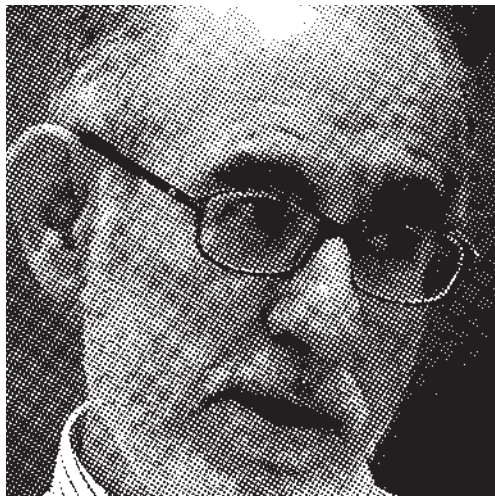

JOAN SOLÀ

PARLEM-NE

Converses lingüístiques (1990-1997)

Empúries

Joan Solà

Parlem-ne

Converses lingüístiques (1990-1997)

Editorial Empúries

Barcelona

© Hereva de Joan Solà Cortassa, 1999, 2020

Primera edició: 1999

Primera edició en aquesta col·lecció, revisada: setembre del 2020

Aquesta obra ha obtingut un ajut
de la Institució de les Lletres Catalanes

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Composició: Realització Planeta
ISBN: 978-84-17879-50-1
Dipòsit Legal: B. 13.306-2020

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre
té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor;
la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra,
podeu sol·licitar permís al Centro Español de Derechos Reprográficos,
a través del portal www.conlicencia.com

o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Tots els drets reservats.

TAULA

Nota editorial, <i>per Jordi Cornudella</i>	9
Presentació.	11
1. Vi blanc i llavis tendres	15
2. Gramàtica i rutina	17
3. L'ofici de corrector	18
4. El català estàndard	20
5. Verdaguer i la llengua	31
6. La tesi dels peròs	33
7. L'ús i les modes	35
8. Sisplau	37
9. Llengua i moral	41
10. Escriptors i gramàtics	43
11. Quim Monzó	45
12. Miquel Batllori, senyor de la paraula	47
13. Lleida (LL), Girona (GI)	49
14. El bingo, contra el català	58
15. Arruixar	60
16. ¿Que hi és, la Glòria?	62
17. La magnitud de l'empresa	67
18. La guerra de les sigles	76
19. ¿Missió formativa o preceptiva?	78
20. Vivim codificats	81
21. ¿Perdrem les «ptes.»?	86
22. «Ricament, ostentosa i solemne»	93

23. Intuïcions	97
24. El neguit de l'ortografia	99
25. Els misteris dels possessius	101
26. Per ella mateixa	107
27. Humor vari	109
28. Mentre, mentre que, mentrestant	112
29. ¿«Després de dinar» o «Després que din(ar)eu»? .	116
30. Una estratègia periodística	120
31. En estimbar-se l'autobús	122
32. ¿«Després de dinar» o «Després que din(ar)eu»? (final)	124
33. Això és una bicoca	126
34. El sexe dels àngels	129
35. La gramàtica contra les dones	131
36. A repèl de la gramàtica	133
37. Els noms de professions, càrrecs i oficis	140
38. De toponímia	142
39. Hi poden anar en bicicleta	144
40. Un quatre de nou amb folre	149
41. Quantitat a pagar	151
42. El dissabte 27 de novembre	153
43. Ho vam veure diumenge passat	155
44. Curiositats botàniques	157
45. ¡Alerta amb els torrons!	159
46. ¿Reivindicar la diferència?	161
47. «Carrer (de) Balmes»	164
48. ¿«La por dels militars»?	166
49. ¿Gramàtica generativa en vint minuts?	168
50. Vostè	170
51. Informatitzeu-vos, i a jeure	174
52. Dret i deure d'opinar	176
53. L'ortografia inevitable	178
54. La concordança del verb «haver-hi»	181
55. Escaig	187
56. ¿«Previ acord» o «amb acord previ»?	189

57. El xampany de Sant Joan	191
58. Els misteris de la llengua escrita	193
59. Reivindicació de la xapa	195
60. Desmitifiquem la llengua escrita	199
61. «Hi ha bastantes raons»	201
62. Les comarques i la gramàtica	208
63. En defensa pròpia	210
64. Sobre el dialecte nord-occidental	212
65. Un problema de pronunciació	215
66. La influència de l'escola	217
67. Per què	218
68. Meravelleu-vos	220
69. Assaboreixi els productes naturals	222
70. La publicitat com a símptoma	224
71. Innovació recent	226
72. Dubtes injustificats	228
73. Rampells verbals	229
74. Sensacional	231
75. L'Alcorà	233
76. Una enta de fruita	235
77. Castellà de Catalunya	237
78. «Ja l'hem informat»	241
79. «Seguir», «suposar», «l'IESE»	243
80. Alçada, alçària, altura	245
81. Dèries	249
82. Gallec i català	250
83. «¡Si que és car!»	252
84. Els parlars occidentals	254
85. «¿Què li darem que li sàpiga bo?»	256
86. «Pau o Pablo»	260
87. Soroll de telers, soroll de diners	262
88. Bocabadats	264
89. Relatius relatius	266
90. Quatre sis	272
91. Perpinyard	274

92. El gallec es posa al dia	276
93. Als límits	278
94. El company, la companya	279
95. El Carxe	281
96. Un «ajupit»	283
97. Enyorament	285
98. Autonomia	287
99. «No, dinaré a Sidamon»	291
100. Sí senyor	293
101. Tecnicismes	295
102. «A penes ha dit res»	297
103. «Colloquial»	300
104. De diccionaris	302
105. Canvi de sensibilitat	304
106. «Emporta't uns quants dòlars»	306
107. On	308
108. «Ens vam menjar tres d'aquells pollastres»	310
109. D'aleshores ençà	312
110. El Barça domina, però li costa arribar	314
111. El joc de la puntuació	316
112. Qualsevol dia pot sortir el sol	318
113. Autopistes: embussos i peatges	320
114. Comaloforno	322
115. Estanyofinestro	323
116. Per molts anys	325
117. Sincategorematicitat	328
118. «És quan dormo que hi veig clar»	329
119. «¿Queda bé, oi, això?»	331
120. Els rius femenins	333
Índexs temàtics, <i>per Helena González Roig</i>	337
Índex de persones, entitats i obres	339
Índex de paraules i conceptes	345

1. VI BLANC I LLAVIS TENDRES

«Vull sucs, suor, salives, / vi blanc i llavis tendres», llegim en un delicadíssim poemari d'Ivan Tubau que m'abellix de prendre com a obertura d'aquest escrit. Joan Fuster llançava fa anys el crit: «Salvem el patrimoni eròtic!», per una raó molt senzilla: «Viure és una dependència del sexe [...]: la variant catalana, si és variant, hauríem d'“historiar-la”». Deu anys després, podem felicitar-nos d'haver sabut escoltar el savi oracle de Sueca, perquè la nostra història eròtica valia la pena, evidentment. Avui tenim més d'una col·lecció del ram, fins i tot un butlletí periòdic, hem antologiat la producció dels segles xv, xvi, xvii i xx i, finalment, disposem també de dos diccionaris específics: *Bocavulvari eròtic de la llengua catalana*, de Pep Vila (El Llamp, Barcelona 1987), i *Diccionari eròtic i sexual*, de Joan J. Vinyoles (Edicions 62, Barcelona 1989). Tots dos estan fets amb un criteri semblant (documentació de tot el que s'afirma) i el primer duu il·lustracions. Em permeto de comentar el segon.

El diccionari de Vinyoles, persona experta en temes «marginals» de la nostra lexicografia, es proposa de recollir tot el lèxic i la fraseologia relacionats amb el tema i continguts en qualsevol document o producció antics o actuals. Per tant, hi trobem des de veus antigues com *çabia* 'prostituta', fins a termes tan actuals com *barra americana* o *casa de massatges*; des de termes consagrats (*dona de la vida*) fins a d'altres que n'inventa un autor concret (*buidar la cantimplora*). El repertori bibliogràfic utilitzat és impressionant (repertoris lèxics, estudis di-

versos, narració, poesia, cançons, teatre, guions cinematogràfics, publicacions periòdiques i material inèdit i oral) i cal dir que l'autor el maneja amb exactitud i claredat. Per tant, el llibre és una bona «història» del sector.

Com a obra tècnica, el diccionari té una estructura molt útil: a part les indicacions gramaticals habituals, s'especifica l'ús social (si és argot de delinqüència, mot infantil o paraula tècnica de la medicina, etc., si és un eufemisme, un cultisme, un castellanisme). En general ens dóna primer l'accepció recta dels termes, i després la «figurada» amb valor eròtic. Els límits que l'autor s'imposa són, d'una banda, la pornografia i, de l'altra, el terreny de «la procreació, l'avortament o l'anti-concepció». Naturalment, no sempre és fàcil de saber si hem o no traspassat aquests límits, en una matèria tan essencialment impregnada d'eufemisme, de dobles sentits i de metàfora. I fins i tot hi ha termes que d'accepcions eròtiques han passat a significats comuns (*carai, caram*). Després de la part alfabètica, l'obra conté vuitanta pàgines d'informació ordenada temàticament, amb inclusió de malediccions (*Queixal de porc li obri les ses i el desgavelli!*), malnoms (*en Goita-Tetes, la Pepeta dels Càntirs*), refranys, renecs i topònims (el *Cavall Bernat*, el carrer dels *Petons*). Aquí ens assabentem que el factòtum masculí s'anomena de més de 550 maneres (*arbre de ciència natural, canvi de marxes, mànec de la paella*), i que el *sagrari* femení rep més de 450 noms (*breviari, pleta, senalleta del peix*). ¿Qui gosaria ara discutir a Joan Fuster que «viure és una dependència del sexe»?

Com les novelles de Llull o de Cervantes no es van fer a cop de diccionari, cap ingenu no es creurà que ara ja pot fer una bona novel·la eròtica o un vers d'amor inspirat. Car el bon poeta serà sempre el que ens sorprengui amb un insuperable vers tan poc lexicogràfic com aquest de Gertrude Stein (citat per Tubau): «A rose is a rose is a rose is a rose».

2. GRAMÀTICA I RUTINA

Les persones estem fetes d'una mena de manera que sembla que necessitem dues coses, entre altres: simplicitat i rutina. La simplicitat es pot entendre de diverses maneres. Per exemple, deu ser més simple un enunciat com més curt és (potser és allò de «Al pot petit hi ha la bona confitura»). També deu ser més simple un enunciat que contingui menys excepcions. Etc. ¿Com us expliqueu que hagi tingut un èxit espectacular, absolut, aquella regla de la gramàtica castellana que diu: «Las mayúsculas no se acentúan»? Simplement, perquè és un enunciat breu i clar. Suposo que ja sabeu que cap gramàtica no ha dit mai en lletres de motllo una bestiesa com aquesta: se la devia inventar algú no sé quan. Tant se val: la simplicitat s'imposà a qualsevol altra circumstància i avui tothom «sap» una cosa que mai no ha estat certa.

Després ve la rutina. Un dia vam aprendre les quatre regles de la nostra gramàtica: l'accentuació, l'apostrofació, la caiguda de preposicions, els relatius incorrectes («quan pugueu dir *el qual*, no digueu *el que*»), el gerundi de posterioritat, el complement directe sense *a* i la morfologia de l'imperatiu (*beu*, *begui*, *beguem*, *beveu*, *beguin*). Ens vam quedar tan cofois com exhaurits de l'esforç, i a partir d'aquell moment no ens ha estat possible d'aprendre ni una sola regla nova, no hem estat capaços de llegir un treball que posi en dubte, eixampli o reduïxi cap d'aquelles regles. Molts correctors han arribat amb aquesta exigua motxilla fins a la fi dels seus dies.

L'escola ens va fer aprendre de memòria que les oracions (un cop eliminades les fosques i empipadores «juxtaposades») es dividien en dues classes: coordinades i subordinades; i que les subordinades es dividien en substantives, adjectives i adverbials. Amb això i quatre exemples, molts ja passaven tot el batxillerat. És cert que algun busca-raons no veia per què les comparatives, posem per cas, havien de ser subordinades. ¿Per què?, s'escandalitzava l'alumne aplicat: doncs perquè no són

ni substantives ni adjectives ni coordinades. Si el malcontent un dia insinuava que les adversatives (*sinó, però*), al seu torn, no s'assemblaven gaire a les coordinades (els seus membres no eren pas tan independents com això, i sobretot no es podien capgirar: *tres i quatre* és igual que *quatre i tres*, però *no en tinc tres sinó dos* no és pas igual que *no en tinc dos sinó tres*), el bon alumne s'ho prenia com ganes de molestar inútilment.

Efectivament: el que interessa és «saber» que les classes són aquesta i aquella, i saber-ho de memòria. El que no interessa és haver de rumiar gens per una cosa com aquesta. Però la rutina va més enllà. Resulta que ja fa anys que uns quants lingüistes proposen que les oracions es divideixin en coordinades, interordinades i subordinades. Serien coordinades només les unides per *i*, *o* i *ni* (copulatives i disjuntives); serien subordinades només les substantives, les adjectives i les adverbials temporals, modals i locatives; les altres serien interordinades (comparatives, consecutives, causals, concessives, condicionals, finals i adversatives). Aquesta classificació es desprèn, naturalment, d'una més rigorosa aplicació de les característiques sintàctiques i semàntiques de les diferents oracions. Però em temo que la nova proposta tindrà grans dificultats a penetrar en una escola ja satisfeta i saturada amb la classificació tradicional.

[12.v.90]

3. L'OFICI DE CORRECTOR

Vinc d'una classe del Màster de lingüística aplicada de la Universitat de Barcelona. Us he de dir que m'impresiona el fet que hi hagi un màster de lingüística aplicada que precisament té com a objectiu principal el català. L'existència d'estudis superiors és la millor garantia de la salut científica de la llengua (que no forçosament s'ha de correspondre amb la salut social

o política, tot i que aquest seria l'ideal). Una trentena d'alumnes joves que et miren amb la major atenció i expectació és una cosa molt seriosa. I més si saps que aquests alumnes aconseguiran el títol amb una quantitat molt alta d'hores de classe i de pràctiques en empreses. Hores que inverteixen quan surten de la seva feina habitual...

Un dels fets que criden l'atenció és, per exemple, de constatar que la majoria d'aquests nois i noies no participen —o no participen gaire, en general— de certes preocupacions sobre detalls de la gramàtica i del lèxic que fa uns anys eren, més o menys, com les taules de la llei. Ja ho sé, que això també té aspectes negatius: crec que no és cap mal irreparable d'haver après moltíssims detalls d'aquests, encara que després n'hagis d'abandonar una bona proporció; i en canvi, sempre anirà coix qui ha començat a aprendre català sense atendre a minúcies. Però les coses són així: la joventut actual està disposada a posar el coll en qüestions d'un cert nivell, però no resisteix l'esperit masoquista i raquític que informava i encara informa certes classes i certes normes de català. Avui he pogut constatar aquest nerviosisme davant un text «corregit» de la manera que tot seguit il·lustro.

«Fins i tot un simple aficionat a la lingüística sap que resulta absurd separar les llengües —com a sistemes o codis— en “bones” i “dolentes”...» ha estat canviat en: «Fins i tot un aficionat a [...] les llengües —com si fossin sistemes— en *bones* i *dolentes*». ¿Per què s'ha suprimit *simple*? No ho sap ningú. ¿Per què s'ha canviat *aficionat* (admès pel diccionari Fabra des de sempre)? ¿Potser perquè el diccionari de l'Enciclopèdia (aneu a saber amb quin criteri) ha decidit escurçar les ales al dit mot? (Però, en canvi, el retrobem amb més vitalitat als bilingües de la mateixa institució.) ¿Per què *com a* s'ha convertit en *com si fossin*? Realment, increïble: un alumne insinua que potser el corrector dubtava si era *com* o bé *com a* i, davant el dubte, malmet l'expressió de l'autor. ¿Per què es treuen de *bones* i *dolentes* les cometes amb què l'autor volia connotar aquests

termes? ¿Potser perquè l'empresa per la qual treballa el corrector li ha dit que no vol cometes? Però, aleshores, el corrector hauria hagut de veure que en el text en qüestió hi havia tres tipus de distincions («cometes», *cursiva* i «*cursiva amb cometes*»), que ell redueix a una (i, per tant, fa traïció al text, digui el que vulgui l'amo).

«...que substitueixi el rigor científic per les valoracions, opinions o actituds personals» ha estat canviat en «...per les valoracions, *les* opinions o *les* actituds personals»; i «són bons exemples de feblesa i superficialitat, d'indefinició i ambigüitats» ha estat esmenat en «...de feblesa i *de* superficialitat, d'indefinició i *d'*ambigüitats». Diverses intervencions dels alumnes han posat de relleu l'afició que hi ha a corregir les coordinacions restituint-hi els articles i les preposicions. Naturalment, és molt més fàcil de memoritzar una regla d'aquest tipus («No suprimiu mai...») que no pas d'estudiar una mica la diferència entre un cas i l'altre... o deixar tranquil l'autor.

La regla d'or del corrector hauria de ser: Respecta l'escrit mentre no estiguis totalment segur que està malament. A pesar de tot (de les ignoràncies, dels empobriments, de les badades), la nostra llengua actual quedaria prou més ben parada amb aquest precepte humil que amb aquella actitud arrogant.

[16.vi.90]

4. EL CATALÀ ESTÀNDARD

I

Apaivagades les picabaralles d'aquests últims anys sobre el model de llengua que calia adoptar per als mitjans de comunicació de masses, ara ens trobem amb una intensa i esperançadora labor de fixació d'aquest model ideal i de confecció de

manuals d'estil. Ja vaig explicar dissabte què és un manual d'estil i vaig dir que al nostre domini lingüístic n'hi havia una bona colla de fets o en curs de confecció. És ben senzill: la necessitat crea l'òrgan; les editorials i les ràdios i les televisions necessiten que algú digui com s'ha de resoldre aquest i l'altre cas i el de més enllà.

Que jo sàpiga, avui ens trobem de la següent manera. En primer lloc, hi ha una comissió a l'Institut d'Estudis Catalans i una altra amb representants de les universitats catalanes que treballen conjuntament per fixar una sèrie de qüestions (fonètiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques; de moment, no es pensa en l'ortografia) de la llengua normativa que preocupen l'usuari. En segon lloc, hi ha una ja notable —i, pel que sembla, creixent— producció de materials diversos i de llibres d'estil que pretenen atendre la mateixa preocupació. Aquest material és en bona part fruit d'estudis, crítiques i propostes anteriors. Al Principat és on hi ha hagut més aportacions d'aquesta mena. Però en aquests moments el País Valencià s'està posant al capdavant. A les Illes, en canvi, no sembla que hi hagi gaire preocupació activa per la llengua.

A mi aquest panorama m'inspira els següents comentaris. En primer lloc, no deixa de ser curiós que hàgim hagut de fer llibres d'estil (és a dir, de concretar fins als últims detalls l'ús de la llengua) abans de poder comptar amb una descripció de la llengua més àmplia i fiable que la que teníem tradicionalment. Em refereixo que sempre ens hem preguntat quina extensió real tenia l'ús de *li'n* («Li'n donaré una») o la concordança del verb *haver-hi* i dels quantitatius *massa*, *força*, etc. («Hi *han masses* persones plantades») o la coneixença de les paraules *gaire*, *mica / miqueta* o *noi*. I semblava que aquesta millor coneixença era imprescindible per poder retocar els codis normatius.

En segon lloc, cal tenir present que bona cosa d'aquests materials no són exactament o exclusivament «llibres d'estil» per a ús intern i exclusiu d'una determinada empresa, sinó

propostes obertes i públiques. I el lector, en definitiva, no pot distingir entre aquest material i un altre que fa quatre dies era considerat «normatiu». Els assessors lingüístics compren a corre-cuita tot allò que apareix al mercat i no tenen més remei que utilitzar-ho a cremadent.

Car, en definitiva, ¿què és la «normativa» exactament o aproximadament? Avui no és possible saber-ho. O sí, jo us ho diré: en la pràctica (que és el que compta) és normativa tot allò que apareix al mercat embolcallat amb algun prestigi de la mena que sigui (la Generalitat de València o de Catalunya, el Termcat, un parell o tres d'editorials del ram, un Departament universitari o el nom d'un investigador o divulgador consagrats). Si un diccionari de noms d'oficis publicat per la Generalitat ens diu que una dona magistrat és *una magistrat*, ja ho tenim resolt. Tots sabem (encara que no tothom vulgui saber-ho) que moltes d'aquestes propostes són filles de vacil·lacions, contradiccions i presses, però, així i tot, ens fiem de la paraula impresa com de les taules del Sinaí, ¡quin remei! El problema és que un altre llibre dels que diem decideixi que s'ha de dir *una magistrada*. I així mil casos, fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics.

Perquè, en tercer lloc, desenganyem-nos: a falta d'accions institucionals, els individus s'han d'anar espavilant. És la llei del mercat. I la pregunta crucial és: ¿podran les institucions posar ordre en tot això, corregir si s'escau, fer marxa enrere si cal?

[30.vi.90]

És hora de fer justícia als valencians. Com deia l'altre dia, una colla d'estudiosos valencians estan publicant aportacions de gran categoria sobre aquest ideal encara tan inconegut i primparat que anomenem «català estàndard». El treball més im-

portant de tots, sense cap mena de dubte, és el *Manual d'ús de l'estàndard oral*, de Josep Lacreu (Institut de Filologia Valenciana, Universitat de València 1990).

Es tracta d'un volum extens, minuciós, molt documentat i de gran personalitat. No dubto a qualificar-lo de l'esforç més notable que s'ha realitzat per confrontar els manuals més o menys normatius amb la realitat valenciana i general. Potser una de les poques boires que hi trobo és el terme «normatiu», que l'autor utilitza arreu amb un valor molt poc definit i que, per tant, es presta a confusió. I una de les poques mancances, la falta d'un capítol dedicat al lèxic. Amb tot, aquesta mancança es pal·lia amb una quantitat impressionant de construccions, locucions i solucions diverses, que l'autor presenta en paral·lel amb el castellà (desenganyem-nos: avui això és imprescindible, sobretot al País Valencià).

Avui em limitaré a parlar dels *criteris* que hi ha al darrere de l'obra. L'autor ens en parla a la Introducció, però crec que de manera massa poc formalitzada, massa vaga. A dins a l'obra hi trobem ulteriors precisions que completen la nòmina. No ignoro pas que la feina més difícil a l'hora de revisar la normativa és precisament l'establiment de criteris. Però el fet que no ho ignori no m'impedeix de fixar-m'hi. En resum, els criteris que Lacreu posa en joc en la seva obra són els següents.

1. L'autor creu fermament en un estàndard únic per a tot el domini lingüístic, l'argumenta i el defensa. Per tant, poques vegades fa concessions a particularitats demogràficament o socialment poc importants. Entre aquestes particularitats acceptades hi ha, per exemple, l'ús del verb *deure* amb valor d'obligació (del qual, però, Lacreu aconsella de no abusar, a profit de l'ús general) i el sistema de deíctics (Lacreu accepta per als valencians, en un «nivell oral poc formal», *este - eixe - aquell, ací/aquí - ahí - allí*, tot i que a nivell formal recomana el sistema binari de la resta del domini). Però manté ferm l'ús general pel que fa a la preposició *amb* i als pronoms *en* i *hi*, punts extremament febles del valencià.

2. Cal trobar el punt dolç d'equilibri entre el principi anterior i la necessitat que la gent del carrer s'identifiqui amb la llengua i la senti com a pròpia: i aleshores cal cercar la solució més general partint del propi sistema valencià. En aquest cas es trobaria l'acceptació plena de la pronúncia africada («dg») de paraules com *pujar* i *vegeu* (igual que *platja* i *metge*).

3. Davant formes dubtoses o solucions dobles, l'autor apella a l'extensió del fenomen i a la tradició literària. I així es partidari dels plurals en *-os* «en tots els casos» (*discos*, *passejos*) (però no acaba d'acceptar femenins com *lluenta*) i de no exigir la doble negació.

4. Certs punts més indecisos, l'autor els resol amb un bon coneixement i una bona exposició de les raons de la bibliografia i, si cal, posant-hi a contribució l'opinió personal (els criteris vistos), que arriba a ser molt equilibrada i imaginativa. És el cas dels tractaments personals (*tu*, *vós*, *vostè*), on l'autor raona convincentment la no viabilitat de la proposta de Coromines en la societat actual. I és també el cas del capítol de les expressions temporals.

5. Pel que fa a nivells i registres, l'autor evita amb bon equilibri la dispersió de conceptes: gairebé només es mou entre usos «formals» (o «molt formals») i «poc formals» (o «espontanis»; i algun cop, «col·loquials»). I, tractant-se d'un manual d'estàndard oral, distingeix prou regularment entre usos «literaris» i usos parlats.

En conjunt, una feina lloable, que serà de gran utilitat per a tothom. El llibre no pretén de ser una gramàtica exhaustiva a l'estil tradicional, però aborda amb claredat i amb decisió la immensa majoria de qüestions que avui preocupen l'usuari, en fonètica, morfologia i sintaxi.

3

El *Manual d'ús de l'estàndard oral* de Josep Lacreu serà a partir d'ara de referència obligatòria per a qualsevol treball sobre la normativa o sobre els mitjans de comunicació. Per tant, és imprescindible que se'n faci extenses i minucioses recensions. Jo aquí només puc fer-hi observacions breus i generals. Com ja hem dit Josep Bargalló i jo mateix, la fraseologia comparativa amb el castellà és una de les aportacions més originals, valuoses i enlluernadores del llibre. Alguna rara vegada, però, el lector no hi estarà d'acord («Lo que has hecho te puede costar caro» - «El que has fet, la pots pagar cara» ha de ser un lapsus; però «Cuando tengas ganas me lo dices y nos vamos a comer» - «Quan tingues gana, m'ho dius i anirem a dinar» ja és clarament un error).

També vaig advertir que l'autor utilitza de manera no sempre totalment convincent (i per tant, algun cop desorientadora) conceptes com «normativa» i «autors de prestigi». Aquest és el cas quan diu que «la normativa gramatical mostra preferència» per la construcció *els Trastàmara* (en singular), però que n'hi ha «nombrosos» casos al revés (*els Trastàmars*) d'«autors prestigiosos»: ni els autors citats aquí són tots de prestigi reconegut ni el fenomen té res a veure amb cap possible divergència entre una «normativa» autèntica i clara (que jo, per exemple, desconeixia) i un ús deliberat, sinó que és una de tantes vacil·lacions normals de la llengua, com ja insinua el mateix Lacreu. Opino que s'han de situar en aquest mateix lloc exacte una bona quantitat de casos que l'autor dona com a divergències entre castellà i català, simplement deduït-ho (no sempre sense intervenció personal) d'un dels diccionaris de l'Enciclopèdia, circumstància, però, que no explicita («caja de cambios» - «caixa del canvi», «pedir cuentas» - «demandar compte», «ser de izquierdas» - «ser d'esquerra», «a todas horas» - «a tota hora»). En un llibre de la transcendència d'aquest s'havia d'haver dit *sempre* (en nota) *qui o què avalava*

exactament cada decisió presa per l'autor: per exemple, que sigui «preferible» de pronunciar sense *t* paraules com *autoritzar*, o que en nivells informals sigui «admissible» pronunciar *orquestra* i *tesor* sense la *r*, o que es pugui dir *Lucífer* o *Lucifer* però no «*algun* de nosaltres» (sinó *algú*), o que sigui «plenament facultatiu» «en un nivell formal» de triar entre pronunciar «*No el* saludes» i «*Nol* saludes».

Com es veu en els dos últims tipus d'exemples adduïts, Lacreu se situa en molts casos en aquell lloc delicat que anys enrere anomenàvem la normativa més pura o rígida (no sempre avalada pels codis «normatius»); però en molts altres se situa al cantó oposat: així, quan recomana «Té *bastants* amigues», quan avui majoritàriament s'opina que es pot admetre *bastantes*; o quan s'adhereix a l'opinió, al meu entendre no fonamentada, que les construccions escindides («És quan dormo que hi veig clar») són gal·litzants (a part que les «solucions» que hi ofereix, «Hi veig clar quan dormo», no els són pas equivalents); però en una altra banda accepta la concordança d'*haver-hi* («Encara *hi hauran* entrades per al partit»).

Em sap greu que la limitació d'espai m'obligui a ser tan lacònic i aparentment sever: repeteixo que es tracta del llibre més respectable i intel·ligent que ha aparegut durant molts anys. Lacreu fa nombroses observacions originals i importants. Per exemple, sobre l'ús dels pronoms *hi* i *en* (on completa admirablement certes gramàtiques i diu coses que jo no recordo haver vist enlloc: usem *en* a «Dels tres germans, *en* moriren dos al front», però no a «Dels tres germans, dos moriren al front»), o sobre el conflicte actual de la feminització del llenguatge (on adverteix que no és el llenguatge que discrimina la dona, sinó la societat i que l'ús de certs termes «neutres» com ara *persona* no és possible en molts casos: «l'*home* de Cromanyó»; a part que la paraula *home* té una família de derivats: *humà*, *humanitat*...), o sobre les construccions condicionals (podem triar entre «*Si tingués* diners ho compraria» i «*Si tenia*...», però no quan usem un temps compost: diem «*Si ha-*

guessis vingut t'ho hauria donat», però no «*Si havies vingut...*»; i els asseguro que el qui signa al peu d'aquest escrit té exemples «il·lustres» d'aquesta atzagaiada o mala interpretació de la gramàtica, perquè hi ha gent que parla o escriu amb la gramàtica, no pas amb la competència instintiva).

[14.VII.90]

4

La resta de materials apareguts al País Valencià directament dedicats a la llengua dels mitjans de comunicació són els llibres següents: *La llengua als mitjans de comunicació* (Institut de Filologia Valenciana, Universitat de València 1990), Actes de les Jornades sobre la Llengua Oral als Mitjans de Comunicació Valencians (1987), editades a cura d'Antoni Ferrando; *La llengua dels mitjans de comunicació*, de Toni Mollà (Edicions Bromera, Alzira 1990; segons sembla, n'hi ha una edició anterior, de 1989), i *Teletextos (Lectures de teoria de la comunicació)*, de diversos autors coordinats per Vicent Salvador (Universitat de València 1989). Aquí no podem donar compte de tant de material i ens limitarem a l'aspecte que lliga més bé amb el nostre fil.

Al llibre de Ferrando hi ha tres ponències que ens interesen. Antoni Ferrando ens ofereix uns «Elements per a una proposta fonètica», que inclouen només «els casos... més conflictius» i es presenten «amb caràcter provisional i esquemàtic»: tot i que el País Valencià és l'objectiu immediat, les propostes de Ferrando són per a tot el domini. L'autor les divideix en propostes d'*àmbit general* (que afecten «trets que són compartits per dos o més dialectes») i propostes d'*àmbit restringit* (que afecten trets «exclusius d'un sol dialecte») i les qualifica sistemàticament de «preceptives», «admissibles» o «no recomanables».